

COV-WORK: Świadomość społeczno-ekonomiczna, doświadczenia pracy i strategii radzenia sobie Polaków w kontekście kryzysu post-pandemicznego

Pandemia COVID-19 i związane z nią zamrożenie znacznej części gospodarki są bezprecedensowymi wydarzeniami w najnowszej historii globalnego kapitalizmu. Niektóre prognozy przewidują, że wywołany pandemią kryzys społeczno-ekonomiczny okazać się może głębszy niż ostatni globalny kryzys gospodarczy w 2008 roku, inne sugerują, że kryzys będzie krótkotrwały, a gospodarka i społeczeństwo wrócą szybko na swoje tory. W ramach projektu naukowego COV-WORK zbadamy społeczno-ekonomiczne konsekwencje pandemii i post-pandemicznego kryzysu dla świata pracy w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy pracowników.

Podstawowe pytanie badawcze dotyczy tego, w jakim stopniu oraz w jaki sposób kryzys społeczno-ekonomiczny wywołany pandemią wpływa na zmiany w organizacji pracy, zbiorowych stosunkach pracy i dyskursie o pracy, a także na świadomość społeczno-ekonomiczną pracujących Polaków oraz ich indywidualne i zbiorowe strategie życiowe? W badaniach podejmujemy te zagadnienia analizując:

- 1) świadomość społeczno-ekonomiczną Polaków w sytuacji post-pandemicznej, w tym ich postawy wobec kapitalizmu, interwencji państwa, pomocy społecznej i działań zbiorowych w stosunkach pracy;
- 2) doświadczenia biograficzne, w tym zawodowe, jak i strategie radzenia sobie ze zmianami osób pracujących w trzech - pod różnymi względami szczególnie dotkniętych pandemią - sektorach (tj. edukacji, służbie zdrowia i opiece społecznej oraz logistyce);
- 3) nowe i stare konflikty w zbiorowych stosunkach pracy, a także mechanizmy ich rozwiązywania przez partnerów społecznych (związki zawodowe, organizacje pracodawców, stronę rządową i samorządową) oraz sposoby ich prezentowania w dyskursie medialnym, zarówno w prasie, jak i na portalach internetowych.

Szczególna uwaga zwrócona zostanie na doświadczenia biograficzne i strategie życiowe wybranych grup pracowników, którzy w szczytowym okresie pandemii uznani zostali za „niezbędnych” (ang. *essential workers*) (m.in. lekarze, pielęgniarki, nauczyciele, a także kurierzy dostarczających żywność i inne towary w czasie zamknięcia gospodarki). Przyglądając się ich sytuacji, zbadamy, w jakim stopniu ich praca została zdefiniowana jako niezbędna zarówno przez nich samych, jak i w dyskursie medialnym oraz jakie konsekwencje miało to dla jakości ich pracy już po pandemii. Ponadto przeanalizowana zostanie rola pandemii w trwających już wcześniej procesach cyfryzacji i automatyzacji pracy, które w wielu przypadkach przyczyniają się do pogorszenia warunków zatrudnienia.

W celu realizacji projektu przeprowadzone zostaną oryginalne badania empiryczne, wykorzystane zostaną również materiały zebrane w ramach analizy danych zastanych. Informacje na temat trwania i zmiany mentalności społeczno-ekonomicznej Polaków uzyskamy dzięki dwóm edycjom panelowych badań sondażowych CATI na reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków o liczebności minimum 1200 respondentów w pierwszej edycji i 600 respondentów w drugiej. Aby poznać i zrozumieć doświadczenia „pracowników niezbędnych” przeprowadzimy co najmniej 90 biograficznych wywiadów narracyjnych oraz 13 zogniskowanych wywiadów grupowych (z komponentem prognostycznym). Dodatkowo przeprowadzone zostanie 45 wywiadów eksperckich z kadrą kierowniczą i pracodawcami oraz przedstawicielami związków zawodowych i organizacji pracodawców na poziomie krajowym i branżowym. Badania jakościowe zrealizowane zostaną w branży edukacyjnej, ochronie zdrowia i opiece społecznej oraz logistyce. Wreszcie, aby poznać dyskurs medialny na temat kryzysu, pandemii, zmian i przyszłości rynku pracy, będziemy monitorować media i analizować wybrane artykuły w publikowane w prasie i na portalach internetowych.

W efekcie zrealizowanych badań projekt COV-WORK wzbogaci istniejącą wiedzę na temat kształtu post-pandemicznego rynku pracy oraz wynikających z niego szans i zagrożeń dla pracowników. Dowiemy się, w jakim stopniu pandemia zadziałała jako akcelerator istniejących już wcześniej trendów, zwłaszcza takich jak prekaryzacja zatrudnienia, automatyzacja i cyfryzacja pracy (w tym wzrost znaczenia pracy zdalnej), erozja dialogu społecznego oraz poszerzenie dyskursów indywidualizujących doświadczenia zawodowe. Zakładamy, że doświadczenie pandemii wzmocni narodowy komponent propracowniczy i egalitarny w świadomości społeczno-ekonomicznej pracujących Polaków. Może to doprowadzić z jednej strony do pojawienia się nowych ognisk protestu i mobilizacji, zwłaszcza w „niezbędnych” sektorach, z drugiej zaś do „normalizacji” niepewności i akceptacji dla rozwiązań „antykrzysowych” sprzyjających długotrwałemu osłabieniu świata pracy. Jak jest w rzeczywistości oraz na ile sytuacja zależna jest od sektora gospodarki, dowiemy się po zakończeniu projektu.